

DEĞERLENDİRMELER

“DİLİMİZİ ÖĞRENEREN YABANCILARA TÜRKÇENİN DİL BİLGİSİ NASIL ÖĞRETİLMELİDİR?” SORUSUNA CEVAP VEREN BİR DERS KİTABI

Nail TAN

Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türkçe Okutmanı Fidan Türkmen, 2009’da yayımladığı ve tanıtımını dergimizin 26. sayısında yaptığımız *Yabancılar için Türkçe/Okuyorum Öğreniyorum* ders kitabının tamamlayıcısı dil bilgisi kitaplarını da üç cilt hâlinde yabancı öğrencilerin yararına sundu:

***Yabancılar için Türkçe Dil Bilgisi*, Ege Ü Basımevi, İzmir 2009, 289 s., Ege Ü Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yayın No:2.**

***Yabancılar için Türkçe Dil Bilgisi*, Ege Ü Basımevi, İzmir 2009, 223 s., Ege Ü Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yayın No:3.**

***Yabancılar için Türkçe Dil Bilgisi*, Ege Ü Basımevi, İzmir 2010, 325 s., Ege Ü Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yayın No:4.**

Ege Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi ve Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türkçe Öğretim Biriminde yaklaşık otuz yıldır yabancı öğrencilere Türkiye Türkçesi öğreten Okutman Fidan Türkmen, deneyimlerini bilgiye dönüştürmeye karar vermiş ve söz konusu dört ders kitabını yayımlamayı başarmıştır. Sayın Türkmen, dil bilgisi ders kitaplarını hazırlama amacıyla uyguladığı yöntemi birinci kitabın ön sözünde şu cümlelerle açıklıyor (s. VII-VIII):

Yirmi dokuz yıl önce sınırlı yayının bulunduğu bir dönemde başladığım “Yabancılar için Türkçe Öğretimi Programı”ndaki görevim sırasında hazırladığım dil bilgisi ders notlarımı bir kitapta toplamak istedim. Çalışmamızda Türkçenin ses, şekil ve anlam özelliklerini anlatırken her düzeyde öğrencinin anlayabileceği yalın bir ifade kullanıldı. Gereksiz bilgi ve ayrıntılardan kaçınıldı. Eklemeli bir dil olan

Türkçemizin yabancılar tarafından öğrenilmesindeki zorluklar göz önünde tutularak eklerin çekim ve türeme sırsında uğradığı değişiklikler üzerinde özellikle duruldu.

Çalışmamızı ilk, orta ve ileri Türkçe seviyeleri sıralanışına göre üç kitapta topladık. Her üç ciltte de konu anlatımından sonra örnek cümlelere yer verdik. Ayrıca, öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirmeleri amacıyla çok sayıda alıştırma ekledik. Örnek cümle ve alıştırmalar, yıllarca derslerde kullanarak denediğim, düzelttiğim hatta değiştirdiğim alıştırmalardan derlenmiştir.

Dil bilgisi, dil öğrenmede dilin inceliklerini kavramada çok yararlı bir alandır. Dil öğrenmeyi hızlandırır. Öğrencilerin öğrendikleri dili doğru konuşup yazmalarını sağlar. Bu bakımdan dil öğretiminde kullanılan ders kitaplarında ya dil bilgisi bölümlerine yer verilir ya da yardımcı kitaplar kullanılır. Sayın Türkmen ikinci yolu yeğlemiştir.

Birinci kitap, “Temel Türkçe” seviyesinde bilinmesi gereken dil bilgisine ayrılmış. Bu çerçevede; Türkçenin fonetik özellikleri; ek-fiil; isim cümleleri; basit fiil çekimleri; soru kelimeleri; isim, sıfat, zamir ve zarfların özellikleri ve kullanımları kitabın ana konularını oluşturmuştur. İçindekiler bölümünü incelediğimizde konuların şu başlıklar altında incelendiğini görmekteyiz: Alfabe, Türkçedeki Sesler, Ünlü (Vokal) Uyumları, Düzeltme İşareti, Ünsüzlerin (Konsonantların) Nitelikleri, Ünsüzlerin Benzeşmesi (Konsonant Uyumu), Ekler (Çekim, Yapım Ekleri), Yapı Bakımından Kelimeler, Orta Hece Ünlüsünün (Vokalinin) Düşmesi, Yardımcı Sesler, Hece, İyelik Ekleri, Var-Yok, Ek Fiil, İsimler, Birleşik İsimler, Tamlamalar, Sıfatlar (Niteleme, Belirtme, Birleşik Sıfatlar), Fiiller, Fiil Çekimi, Zamirler, Zarflar.

Birinci kitabın sonuna Türkçede çok kullanılan fiillerin listesi, nesne veya tümleş alma özelliklerine göre verilmiş, böylece öğrenciler kitap karıştırmaktan, zaman kaybindan kurtarılmıştır.

Dil Bilgisi 1, “Temel Türkçe” seviyesindeki ders kitabı *Okuyorum-Öğreniyorum*’la birlikte kullanıldığı gibi bağımsız olarak da yararlanılabilir. Ancak, okuma-anlama kitabındaki metinler üzerinde ek alıştırmalar yapıldığı takdirde öğrenmeyi kolaylaştıracağı kesindir.

Bana göre kitabın başarısı her bilgi için düzenlenmiş örnek cümlelerle alıştırmalardır. Denendiği için çok sağlam bir temele oturmaktadır. Bilgiyi pekiştirme, güncel Türkçeyi/yaşayan Türkçeyi kullanma amaçlarına hizmet edecek şekilde hazırlanmıştır.

İkinci kitap, “Orta Türkçe” düzeyinde dilimizi öğrenen, öğrenmek isteyen yabancılar yönelik dil bilgisidir. Birinci kitabı tamamlayanlar, fiil çekimlerinin biraz daha zor bölümüne gelmektedir. “Fiillerde Birleşik Zaman” başlığı altında hikâye birleşik zamanı (-dili geçmiş zamanın hikâyesi; -miş’li geçmiş zamanın hikâyesi; şimdiki zamanın hikâyesi; geniş zamanın hikâyesi; gelecek zamanın hikâyesi; gereklilik kipinin hikâyesi; istek kipinin hikâyesi; dilek-şart kipinin hikâyesi ile “Rivayet Birleşik Zamanı”, “Şart Birleşik Zamanı” başlıkları altında aynı basit zamanların türevleriyle ilgili bilgiler verilmiştir. Birinci kitapta olduğu gibi alıştırmalarla verilen bilgilerin pekiştirilmesi amaçlanmıştır.

Kitaptaki diğerk konu başlıkları şunlardır: Birleşik Fiiller (İki Fiille Yapılmış Birleşik Fiiller, Özel Kullanımı Olan Birleşik Fiiller, Yardımcı Fiille Yapılan Birleşik Fiiller, Anlamca Kaynaşmış veya Deyimleşmiş Birleşik Fiiller), Fiil Çatısı (Nesneye Göre Çatı, Özneye Göre Çatı, Katmerli Çatı).

İkinci kitap, “İleri Türkçe” düzeyine ulaşmış yabancı öğrencilere hitap etmektedir. Bu kitaptaki bilgileri öğrenen yabancıların, dilimizi telaffuz dışında, liseyi bitirmiş bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı düzeyinde öğrendiğini söyleyebiliriz.

Fiilimsiler (İsim Fiiller, Sıfat Fiiller, Zarf Fiiller), Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler konuları alıştırmalar yardımıyla yoğun bir şekilde ele alındıktan ve Türkçedeki kelime çeşitleri öğreildikten sonra eklere, cümle bilgisine geçiliyor.

Türkçenin en önemli özelliklerinden biri eklemeli dil oluşu dolayısıyla yapım ekleriyle yeni kelime üretmeye imkân vermesidir. Kitapta yapım ekleri; isimden isim yapma ekleri, isimden fiil yapma ekleri, fiilden isim yapma ekleri, fiilden fiil yapma ekleri alt başlıkları içinde incelenip bol örneğe yer verilmiştir.

Kelime çeşitlerini, kelime yapma yollarını öğrenen öğrencilerin, yapı taşları kelimelerle kurdukları cümleleri çözümlenmeye sıra gelmiştir artık. Kitapta “Cümle Bilgisi” ana başlığı altında Cümlenin Öğeleri (Yüklem, Özne, Nesne, Tümeç, Cümle Dışı Unsurlar), Cümle Türleri (Anlamlarına Göre Cümleler, Yüklem Türüne Göre Cümleler, Yüklem Yerine Göre Cümleler, Yapılarına Göre Cümleler) sırasıyla incelenmiştir. Cümle çözümlemesi/tahlili örnekleri ve diğerk alıştırmalar öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Kitap, Anlatım Biçimleri (Ara Söz, Dolaylı Anlatım, Doğrudan Anlatım) konusunun da işlenmesiyle son buluyor.

Fidan Türkmen’in dört kitaptan oluşan, ilk kitabını dergimizin 26. ayında tanıttığımız ders kitabı dizisi, yalnızca dilimizi öğrenmeye çalışan yabancı öğrenciler için değil, ilk ve orta dereceli okul öğrencilerimize de yardımcı ders kitabı olabilecek niteliktedir. Başta Fidan Türkmen olmak üzere Ege Ü Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü yöneticilerini kutluyor Türkçeyi öğretme çabalarının verimli sonuçlarını almayı sürdürmelerini yürekten diliyoruz.